

# FUZULİ'NİN TÜRKÇE DİVANI'NINDA NAAT TÜRÜ VE İŞLENİŞİ

Meheddin İSPİR\*

---

## ÖZET

Naat, Hz. Peygamberi öven, ona olan sevgi ve aşkı dile getiren şiirlerdir. Divan şiirinde dini türler içerisinde yer alır. Divanlarda tevhit ve münacattan sonra yer alır. Çoğunlukla kaside nazım şekliyle yazılır. Diğer nazım şekilleriyle de yazılabilir. Fuzuli Divanında kaside ve gazel nazım şekliyle karşımıza çıkar. Çalışmada bu türün Fuzuli Divanındaki işleniş şekli ele alındı. Metinlerden hareketle tür hakkında bilgi verildi.

**Anahtar kelimeler:** Fuzuli Divanı, Naat, Edebi Tür, Peygamber

## ABSTRACT

### NAAT KIND IN FUZULİ'S TURKISH DIVAN AND ITS WORK

Naats are the poems which praise Hz. Muhammet and express the love him. It is a kind of religious poem in divan literature. In divans its place is after tevhid and münacaat. Usually is written with form of kaside poetry. It can be written with the other verse form. We can see it with form of kaside and gazel in Fuzuli's Divan. In this study we took up its work in Fuzuli's Divan and gave knowledge about this kind.

**Key words:** Fuzuli's Divan, Naat, Literary Kind, Prophet

---

Klasik Türk edebiyatının büyük şairlerinden olan Fuzuli, yalnızlık duygusunun coşkunluğuyla, yaşadığı bölgenin insanlar üzerindeki kederli etkisiyle, dini anlayış ve anlatış biçimiyle Peygambere olan sevgisiyle Kerbela olaylarının üzüntüsünü kalbinde hissetmesiyle yoğrulmuş, edindiği ilim ve edebi bilgisiyle kendi yeteneğini birleştirmiş bu doğrultuda kendine özgü bir dil ve üslup oluşturmuştur.

---

\* Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü  
Okt.. mail: mehispir@hotmail.com

“Edebiyatımızda en çok tür Hz. Peygamber etrafında teşekkül etmiştir.”(Kurnaz, 1997: 278) Peygamber etrafında oluşan türlerden biri de naatlerdir.

Fuzuli divanına geleneğe uyarak tevhid türüyle başlamış daha sonra naat türüyle devam etmiştir. Divanda 2.3.4. ve 5. kasideler naat türündedir. Bu kasidelerden 2. kasidenin (9-34). beyitleri, 3. kasidenin tümü, 4. kasidenin (15-31). beyitleri, 5. kasidenin (14-26). beyitleri, ayrıca “türlerin yalnızca müstakil yapılarda aranamayacağı”(Akkuş, 2000: 23) düşüncesinden hareketle 9. kasidenin 10-11. beyitleri naat türünde yazılmıştır. “Türlerin ilkel şekillerden (basit türler) mükemmel yapılara ulaştığı şeklindeki mevcut kanaat, divan edebiyatında pek çok uygulamada görülebilir.”(Akkuş, 2000:24). Fuzuli'nin divanındaki diğer nazım şekillerinde yer alan peygamber sevgisi ve övgüsü yine naat türünün örnekleridir. Divandaki 5.,6.,39.,48.,137.,149., 258., 279. gazeller ve naat türünde yazılmıştır. Bu yaklaşımla Fuzuli'nin divanında tesbit edilen farklı nazım şekilleriyle işlenen ancak naat türünün özelliklerini veren bütün şiirler ele alınarak değerlendirilecektir.

“Naat özelliklerini sayma, övme anlamındadır... Naatler, peygambere karşı duyulan sevgi, saygı, peygamberliği, onun mucizeleri, hicreti yaşadığı sıkıntılar; şefaati ve mirac gibi yaşadığı olaganüstü olayları konu edinen metinlerdir.”(Akkuş, 2006: 182) “Hz peygamberi öven, vafeden ona duyulan sevgiyi dile getiren şiirlere na't denir.”(Kurnaz, 1997:278)

16. yüzyılın büyük şairi Fuzuli aşktaki derinliğini, inceliğini ve coşkunu, dine ve peygambere olan bağlılığından hareketle naatlere çok güzel bir şekilde yansıtmıştır. Bu şiirlerinde peygamber sevgisini en lirik şekilde dile getirmiştir. “Hz Peygamber hariç dünyada hiç kimse bu kadar yoğun bir biçimde edebi eserlerin konusu olmamıştır.”( İsen, 1997: 362) Divan şairleri için naat yazmak çoğunlukla bir gelenek halini almıştır. Naat, “Hz. Peygamberi öven ve divan tertibinde tevhid ve münâcâttan sonra özel bir yeri olan şiirlerdir.”(Yeniterzi, 1993: 2) Konu peygamber olunca şairlerde zaten var olan aşk ve sevgi dini duygularla daha derinden harekete geçmiş bunlar şairlik hünerleriyle de birleşerek en güzel eserler ortaya konulmuştur. “Dilimizin ses bayrakları olan yazarlarımızın, asırlarla birlikte işin edebi açıdan mükemmel örneklerini daha çok naatlarda görmek mümkün-

dür.” (İsen, 1997: 362). Türklerin müslüman olarak İslam dinini yayma ve sevdirmeye çabaları şiirin İslami kaynaklardan beslenmesine zemin hazırlamış ve özellikle yaratıcı ve onun habibi peygamber üzerine dikkatleri yoğunlaştırmıştır. Bu doğrultuda “Hz. Peygamberin vasfına ve medhine mahsus bir tür olan na'lar müstakil bir kategori teşkil etmiş; tek, bütün, manzum ve müretteb bir eser özelliği gösteren na'lar; edebiyatımızda Yüce Peygamberle ilgili edebi mahsüller içinde en geniş yeri almıştır.” (Yeniterzi, 1993: 38) Naat türünün en güzel örneklerinden bazıları da Fuzuli'nin Türkçe divanında görebiliriz.

Kaside Der Na't-i Hazret-i Fahr-i Mevcudat başlıklı ikinci kaside de, (9-34). beyitler, aşk ve muhabbet sorgulanarak işe başlanıp bunun sebebi araştırılır.

Hoşem ki aşk ile rüsvâ-yı has u âmım ben  
Felek bu şîve ile eylemiş beni meşhûr

Müdüâm nakd-i hevâ hâtırumdadır meknûn  
Hemîşe fikr-i mahabbet dilümdedir mezkûr<sup>1</sup>

K, 2/ 7-8

Peygamberin varlığı bu muhabbetin sebebidir. Aşk ile bu derece uğraşmak sıkıntıya katlanmak revadır. Çünkü bu aşk peygamberidir. Peygamber için aşkın her türlü rüsvalığına katlanmak şair için hoşluk olacaktır. Çünkü o nübüvvet göğünün ayı, ebed mumunun ışığı, sabah vakti her tarafı aydınlatan güneş ışığı, insan, cin, hayvan ve kuşların kedisine itaat ettiği mana mülkünün Süleyman'ı, dünyanın açılmayı bekleyen kilididir.

Niçin ki hân-ı mahabbet müveddet-i şâhî  
Ki halkadur sebab-i feyz-i kirdigâr-i gafûr

<sup>1</sup> Akyüz, Kenan, vd., *Fuzuli Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1990, (Metinler bu yayından alıntıdır).

Meh-i sipihr-i nübüvvet Muhammed-i Kureşî  
Çerâğ-i şâm-i ebed âf-tâb-i subh-i nüşûr

Şeh-en şehî ki Süleyman-i mülk-i ma'ni olup  
Muti' oldu ana ins ü cinn ü vahş ü tuyur

Cihânı açmak için tapşuruldu hazretine  
Kelid-i mahzen-i mahrûsa-i vukuf ü şu'ûr

K,2/9-12

Bu aşk duygusuyla peygamberin hayatından, mucizelerinden, şeriatından telmihlerle naata devam edilir. Onun hicreti yeni bir tarih başlangıcıdır. Bu hicretle bütün aylar ve yıllar kendisine bağlanmıştır. Şakk-ı kamer, parmağından su akıtması mucizelerine telmihte bulunulur. Cennetteki gılmanların çerağı onun yanağı, hurilerin görünüşü onun boyudur. Peygamberin emirlerine muhalefet edenlerin durumu bade-kadeh ilişkisi içerisinde ortaya konur. İncil'i yazabilecek, Zebur'u düzeltebilecek güç onun elinde olmasına rağmen bunu yapmak istememiş ümmi olarak kalmıştır.

Yetirdi silsile târ-ı hisâb-ı hicretine  
Üzülmesün diyüben rişte-i sinîn u şuhûr

Şikest nukre-i hâlis-iyâruma koydu  
İyâr-ı nukre-i zâtında ihtimâl-i kûsûr

Ruh u kadidür olan halvet-i cinân içre  
Çerâğ-ı meclis-i gilmân ü şem'-i mahfil-i hûr

Ne şek ki akdı bevâdide parmağından su  
Bu şerhadur mutazzammın hutût-ı mevc-i buhûr

Muhâlif emrinedir bâde kim ayağa düşer  
Nakîzdür ana kim gûş-mâl alır tanbûr

Egerçi hâmeye el urmadın elinde idi  
Hat-ı betâlet-i İncil ü nesh-i harf-i Zebûr

K,2/13-19

Zaman onun emirlerinin gücüyle düzelmektedir. Sözü ve buyruğu ahir zamanda yürüyecektir.

Zamâne muntazır-i iktidâ-yi emrindir  
Sözün ne ise yürüt buyruğun ne ise buyur

K,2/24

Şair, dünya durdukça, ömrü vefa ettikçe, ömrümü Peygamberi övmekle geçirmeyi ve öldüğünde o övgüleri kabirde bulunanlara hediye etmeyi diler, ümit eder.

Ümîd var ki tutdukça mülk râh-ı nizâm  
Ümîd var ki tapdıkça ahd-i 'ömr mürûr

Mürûr-ı 'ömri senâ-yı Resûl ile geçirem  
Ölende idem anı armağân-ı ehl-i kubûr

K,2/33-34

Fuzuli'nin naat türündeki su kasidesi "Kaside Der Na't-i Hazret-i Nebevî"<sup>2</sup> (divanda 3. Kaside) Türk edebiyatının en içli coşkunun ve lirik şiirlerinden biridir. Burada peygambere olan aşk çok samimi bir dile ortaya konur. Şair gönlünün peygamber aşkıyla

<sup>2</sup> Şerhi için bkz. İpekten, Haluk, Fuzûli Hayatı Sanatı Eserleri, Akçağ Yayınları, Ankara, 1991, s. 67-92

dolu olduğunu bunun su ile sönmeyeceğini daha da ateşleneceğini, bu aşk ateşiyle gözlerinden kanlı yaş akıtacağını, o aşkın sarhoşluğunun içinde olduğunu bu nedenle dünyayı değil sadece peygamberi ve onun sevgisini gönlünde taşıdığını belirtir.

Saçma ey göz eşkden gönlümdeki odlara su  
Kim bu denli dutuşan odlara kılmaz çâre su

Âb-gündür günbed-i devvâr rengi bilmezem  
Ya muhit olmuş gözümde günbed-i devvâre su

K,3/1-2

Peygamberin kılıç gibi keskin bakışlarıyla nazar etmesine ve bu nazarla gönlünün parça parça olmasına hasret duyar. Bin gül bahçesi sulansa onun yüzü gibi bir gül açılmayacağını, yanaklarındaki ince tüylerin Mushaf yazısı gibi berrak ve temiz olduğunu belirterek onun kılıç gibi keskin bakışlarını yanan gönlüne kirpiklerinden su serpmesini ister. Onun hasretiyle su gibi akıp başını taştan taşa vurarak ona kavuşmak ister. Ölümle de hasretimi gideremezsem toprağımdan testi yapıp onunla sevgiliye su verin diyerek özlemin en derin hissini verir. Bu aşk hissini derinliğini servi-kumru, gül-bülbül arasındaki klasik aşk anlayışlarıyla da süsler.

Zevk-i tiğindan aceb yok olsa gönlüm çâk çâk  
Kim mürûr ilen bırakır rahneler divâre su

Suya versin bağ-ban gülzar-ı zahmet çekmesin  
Bir gül açılmaz yüzün tek verse bin-gülzâre su

Ohşadabilmez gubârını muharrir hattına  
Hâme tek bakmaktan inse sözlerine kare su

Ârızın yâdiyle nem-nâk olsa müjgânım n'ola  
Zâyi olmaz gül temennâsiyle vermek hâre su

Gam günü etme dil-i bîmardan tiğün diriğ  
Hayrdır vermek karanû gecede bîmâre su

İste peykânın gönül hecrinde şevkim sâkin et  
Susuzum bu sahrede benim'çün âre su

Ben lehim müştâkıyım zühhâd kevser tâlibi  
Nitekim meste mey içmek hoş gelir huş-yâre su

Ravza-ı kûyuna her dem durmayıp eyler güzâr  
Âşık olmuş gâlibâ ol serv-i hoş reftâre su

Su yolun ol kûydan toprağ olup tutsam gerek  
Çün rakîbimdir dahi ol kûya koyman vare su

Dest-bûsı arzûsiyle ger ölsem dostlar  
Kûze eylen toprağım sunun anınla yâre su

İçmek ister bülbülün kanın meger bir reng ile  
Gül budağının mizacına gire kurtâre su

K,3/3-13

O bir inci "dürr-i yektâ" dır. Onun mucizeleri kötüler ateşine su serpip söndürmüştür.

Seyyid-i nev'i beşer deryâ-yi dürr-i istifâ  
Kim sepiptir mu'cizâtı âteş-i eşrâre su

K,3/15

Onun elinden su içenler âb-ı hayat bulurlar. En şiddetli en yakıcı günde parmağından Ensara su vermiştir. Bu mucizeyi işiten hayretinden parmağını ısırır. Onun yüzüne vurduğu her su damlası bir rahmet denizi oluşturup dalgalanır. Su onun ayağının toprağına ulaşmak için başını taştan taşa vurarak ömrü boyu başıboş gezer. Zerre zerre türbesinin eşliğini nurlandırmak ister. Parça parça da olsa o eşikten dönmek istemez. Şair Peygambere olan aşkını bu derece etkili ve girift olarak açıklar.

Hayret ilen parmağın dişler kim etse istima  
Parmağında verdiği şiddet günü Ensâr'e su

Eylemiş her katrede bin bahr-i rahmet mevc-hîz  
El sunup urgaç vuzu-ı için gül ruhsâre su

Hâk-i pâyine yetem der ömrlerdir muttasıl  
Başını taştan taşa vurup gezer âvâre su

Zerre zerre hâk-i der-gâhına ister salınur  
Dönmez ol der-gâhdan ger olsa pâre su

K,3/18-21

Bu günah işleyenler bu naatı dillerinden düşürmemeyi dertlerine derman bilirler.

Zıkr-i na'tın virdini derman bilir ehl-i hatâ  
Eyle kim def-i humar için içer mey-hâre su

K,3/22

Şair, mahşer günü Peygamberin ilgisini umarak bu kasidesini bitirir.

Hâb-ı gafletten olan bîdâr olanda rûz-ı haşr  
Hâb-i hasretten dökende dîde-i bîdâre su

Umduğum oldur ki Rûz-i Haşr mahrûm olmayam  
Çeşm-i vaslın vere ben teşne-i didâre su

K,3/28-29

Divanda dördüncü sırada yer alan hancer redifli Kaside Der Medh-i Hazret-i Fahr-i Kâinat başlıklı kaside 31 beyittir. Kasidenin (1-14) beyitleri nesib, (15-27) beyitleri naat, 31. beyit ise yakarıştır. Hancer redifli bu kasidenin naat bölümünde, hançer ok gibi diliyle ortaya atılıp sürekli olarak ahir zaman peygamberini övmek ister.

Zebân-ı tîz ile ortaya girmiş muttasıl gûyâ

Olam dir mâdih-i Peygam-ber-i Âhir-zemân hançer

K,4/15

Şair hançer eliyle peygamberi övmeye başlar. Peygamberin gelmesiyle birlikte dünyadaki yönetimler değişmeye başlamış dönemin şahları sarsılmıştır. İslamiyetin yayılmasıyla o gün için gücü temsil eden kılıç, ok, hançer gibi savaş aletleri sempolize edilerek peygamberin yeni bir dünya düzeni oluşturmağa başladığı belirtilmiştir. Şahların şahı peygamberin keskin kılıcı ortaya çıkınca Husrev elinden mızrağını, Nuşirevan da hançerini bırakır. Peygamberin gelmesiyle onların dönemi sona erer. Onun ikbal sancağı Yemenden baş çekince Hindistan şahı hançerini kara toprağa bırakır.



Şehen-şâhî ki tiğ-1 âb-dârı zâhir oldukda  
Elinden saldı Husrev nîze vü Nüşirevân hançer

Yemen'den baş çekende mehçe-i râyât-i ikbâli  
Bırakdı tîre toprağa şeh-i Hindû-sitân hançer

K,4/16-17

Şair, hançer kelimesiyle olaylar arasında ilgi oluşturarak, söz sanatları kullanılarak peygamberin övgüsüne devam eder. Bedr kelimesiyle bedir savaşına ve “şakk-1 kamer” mucizesine telmih yapar. Hilal peygamberin düşmanlarını öldürmek için her ay lâcivert kılıfından çıkıp hançer geker.

Saf-ârâ-yı mesaff-1 Bedr'dür izhâr-1 mu'cize  
Şikâf-1 perniyân-1 bedr için kılmış nişân hançer

Adû-yı câhınun kat'-1 hayâtiyçün çeker her ay  
Gılâf-1 lâciverdiden hilâl-i âs-mân hançer

K,4/18-19

Şair, hançer kelimesinden hareketle hüner göstermeğe ve mazmunlar kullanarak peygamberi anlatmaya devam eder. Onu seher vaktine benzetir. O öyle bir seher vaktidir ki açılan gün binlerce saldırı da olsa geceye dönmeyecek, peygamberin aydınlaticılığına tesir etmeyecektir. Hiçbir saldırı ona tesir edemez. Çünkü onun her sözü duası Allah'ın ilhamıdır. O mucizeli sözler peygamber için tesir edilemez bir zırhtır. Cevşen duasıyla zırhlanmış peygambere hiçbir hançer işleyemez.

Seher-feyzî ki dün tek tîre kılmazdı dil-i sâfın  
Güneş tek kasdına çekseydi bin nâ-mihr-bân hançer

Sahî-tab'î ki ruhsârı siper tek çin bırakmazdı  
Eger kasdına çekseydi kamû ehl-i cihân hançer

Olurdu dide-i bed-dîne izhâr-ı nübüvvette  
Anun gönderdüğü her nâme-i mu'ciz-beyân hançer

Gazâlarda du'â-yı cevşenine çâre kılmazdı  
Özin her nice kılsa tecrîbe tîr imtihân hançer

K,4/20-23

Şair, kasidenin devamında peygamberin getirdiği şeriatın, hükümlerin hakim olması için düşmanlara ve münafıklara karşı verilen mücadele yine hançer kelimesinden hareketle anlatılır.

Eyâ Şâhî ki dâ'im hançer-i şer'ün nizâmiyçin  
Çekübdür bin şeh-en-şeh tiğ ü bin sâhib-kıran hançer

Eger nâmus-ı şer'in olmasaydı halka müstevli  
Ne bir pur-dil çekerdi tiğ ü ne bir pehlevân hançer

Nakiz-i hükminün kat'-ı fesâdiyçin eliflerden  
Kelâmu'llâh bî-hadd tiğ çekmiş bî-kerân hançer

Münâfık idebilmez şer'ine medhal ki çevrende  
Melâ'ik perr ü bâlin görse eylerdi gümân hançer

K,4/24-27

Şair, yazdığı bu natın her satırının kötü bakışlılara can çıkarıcı bir hançer olacağını belirterek yazdığı şiiri ve kendini över. Kılıfında saklanıp zarar görmeyen hançer gibi kendisinin de peygamberin sağlam sığınağında korunacağını ümit ederek kasideyi bitirir.

Bi-hamdi'llâh ki hâlâ dide-i bed-hâha na'tinden  
Fuzûlî nazmının her satırındır bir cân-sitân hañçer

Zebân-ı hâmesi isbât-ı i'câzunda küffâre  
Gehî dil-dûz nâvek gösterir geh hun-feşân hañçer

Şefî'ül-müznibinâ mahşer eyyâmı ki düzahdan  
Çeker her şu'le mücrim kasdına bir bî-emân hañçer

Budur ümmîd kim mahfûz olam hısn-ı penâhunda  
Gılâf içre nitekim saklanur görmez ziyân hañçer

K,4/28-31

Divanda beşinci sırada yer alan Der Medh-i Hazret-i Fahr-i Kâinat başlığıyla verilmiş (1-12) nesib bölümünden sonra peygamberin methine geçilmiştir. 13. ve 14. beyitler methiye bölümüne geçiş beyitleridir. Kaside toplam 26 beyittir. (15-26). beyitler naat türündedir.

Saba, "gün doğusundan esen hafif ve latif rüzgâr"dır.(Devellioğlu, 1993: 903) Sabanın bazen derya üstünde İlyas gibi dolaştığını, bazen de İbrahim gibi ateşi mesken ettiğini; ateşten afet, sudan zarar görmediğini böyle olmakla peygamberin şeriatına uyduğunu söyleyerek şair, asıl bölüme giriş yaparak peygamberi Ahmed-i Mürsel ismiyle anar. Süleyman peygamber Ahmed-i Mürsel'in fermanını yerine getirmiştir. Saba da Süleyman'ı görüp onun fermanı yerine getiren olmuştur.

Âb-ı deryâ üzre geh İlyâs-veş seyrân eder  
Gâh eyler mesken İbrâhîm tek âzer sabâ

Oddan âfet görmez ü sudan zarar gûyâ kılur  
Kande olsa iktidâ-yı şer‘-i Peygam-ber sabâ

Ahmed-i Mürsel ki fermân-ber Süleymân’dır ana  
Eyle kim gördi Süleymân oldu fermân-ber sabâ

K,5/13-15

Şair, bütün rüzgarların hangi yönden eserlerse essinler peygamberin izniyle esbildiklerini; onun kapısının peygamberler bağının gül bahçesi olduğunu, o gül bahçesinde sabanın Cibril’e bile ayıplamada bulunduğunu; ondan feyz almak için sürekli dolaştığını ancak kapısını bulamadığını, bu nedenle hangi gül bahçesine girse çaresiz eli boş çıktığını; onun kapının toprağını nergisin gözüne sürme yapmak için zerre zerre gül bahçesine ilettiğini söyler.

Ey gül-i bâğ-ı rüsül bir tâze gül-şendür kapun  
Kim dem-i Cibril’e ol gül-şende ta’n eyler sabâ

İsteyüb bulmaz kapun feyz almağ için muttasıl  
Kangı gül-şen seyrine girse çıkar muztar sabâ

İletür hâk-i derüni zerre zerre gül-şene  
Kılmağ için tûtiyâ-yı dide-i abher sabâ

K,5/16-18

Saba kelimesiyle ilgi kurarak anlatımını sürdüren şair, sabanın peygamberin adaletini yedi bölgeye yani dünyaya yaydığını aksi halde alemin ateş içinde yanacağını belirtir. Saba onun emrindedir ve onun emirlerini her yere götürmektedir.

Âteş-i bî-dâd ile ‘âlem yanar ger kılmasa  
Adlini şâyî‘ gezip her dem yedi kişver sabâ

K,5/19

Saba, zerre gibi olduğun gül bahçelerine gizlice girip, sebepsiz olarak gül ve nesrinin süslerini talan eder. Bundan dolayı günahkârdır. Bu günahını affettirmek için şefaât isteyip peygamberin mezar toprağı üzerinde dolaşıp durur. Bu hüsn-i talil sanatıyla anlatımını süsleyen şair, peygambere olan aşkını, canım çıksa seni tavaf etmekten geri durmam. Yüzüm toprak olsa, saba o toprağı temizleyerek yüzümü sana gösterir, sözleriyle samimi olarak dile getirir.

Olduğiyçün zerre tek pinhân girür gül-şenlere  
Bi-sebeb raht-i gül ü nesrine gâret-ger sabâ

Öz günâhına şefâ'at isteyüb feryâd idüb  
Çizginür hâk-i mezârün üzre tâ mahşer sabâ

Etmezem terk-i temennâ-yi tavâfin çıksa cân  
Hâk hem olsam gubârımı sana ilter sabâ

K,5/20-22

Şair, kavuşma yolunun ümidiyle gönlünün bahar mevsiminde sabanın etkisiyle güllerin açıldığı gibi açıldığını; peygamberi övmek için yazdığı bu naatın etkisiyle sözlerinin gönle hoş geldiğini, gönülleri açtığını; onun aşkıyla çok zayıfladığını, haşa, saba rehber olsa kapısının toprağına kavuşmaya razı olacağını, belirtir. Şair, saba çemen ülkesinin başı oldukça yani dünya durdukça, peygamberin hükmünün devam etmesini temenni ederek naatını bitirir.

Açmış ümmîd-i reh-i vaslun dil-i pür hûnumı  
Öyle kim fasl-ı bahâr açar gül-i ahmer sabâ

Ola na'tinde Fuzulî'nin kelâm-ı dil-pezîr  
Öyle kim gülden bulur enfâs-ı cân-perver sabâ

Öyle inceldim za'îf oldum ki hâk-i kûyuna  
Kâbilim hâşâ ki tek olsa bana reh-ber sabâ

İltimâsım bahttan oldur ki hükmün 'âleme  
Ola câri tâ çemen mülkindedür ser-ver sabâ

K,5/23-26

Fuzuli'nin "Kaside Der Sitayiş-i Sultan Süleyman Aleyhi'r-Rahme ve'l-Gufran" adlı Sultan Süleyman için yazdığı gül redifli kasidesinin nesib bölümündeki 10. ve 11. beyitleri naat türündedir. Burada onuncu beyitte, gülün, seher vakti esen rüzgârın etkisiyle parçalanıp açılması durumundan hareketle rüzgâr Ceb-râil, gül de Ahmed-i Muhtar'ın kalbi olarak düşünölmüş; on birinci beyitte de gülün Peygamberin gül bahçesi gibi olan yanagında bir çiğ tanesi oluşu ve yaydığı kokuyla her an onu hatırlattığı belirtilmiştir.

Çâk olup bulmuş safâ bâd-ı seherden sanasın  
Bâddır Cibril ü kalb-i Ahmed-i Muhtâr gül

Şeb-nem-i gül-zâr-i ruhsâr-i Resülü'llah'dır  
Neşr-i itriyle kılar her dem anı iş'âr gül

K,9/10-11

Şair, naatlerini gazelleriyle de sürdürmüştür.<sup>3</sup> Elif kafiyeli, divanda beşinci gazelde peygamberin nitelikleri ortaya konulur. O bir güneş gibi âlemi nur ve sevinçle doldurmuştur. Bu güneş öyle bir güneştir ki ışığı bütün peygamberlerin ışığını kapsamıştır. Bütün cihanı dürr-i yetim aydınlatmıştır. Onun hikmet mertebesi yüksektir. Marifet onda son mertebedir. Gönül dili ile Hak ehline hakikat sınırlarını bildirir.

<sup>3</sup> Gazellerin şerhi için bkz: Tarlan , Ali Nihat, *Fuzuli Divanı Şerhi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1998

Aşrakat min feleki'l-behceti şemsen ve behâ  
Melâ el-âlemi nûren ve sürûren ve behâ

Çıktı birgün ki ziyâsında tamâmî-i rüsûl  
Oldu mahv öyle ki hur-şîd şu'a'ında Sühâ

G,5/1-2

Allah onu Yâsin suresiyle en güzel şekilde nitelendirir ve Tâ-hâ suresiyle de tanıtır. Onun gösterdiği şeriat yolu tutularak insanın özü sapıtılmış yollardan kendini kurtarır.

Nice takrîr edeyim vasfını ol şâhın kim  
Ana vassâf ola Yâsin ü ma'arrif Tâhâ

Ey Fuzûlî reh-i şer'ini tut ol râh-berin  
Bu tarîk ile dalâletten özün eyle rehâ

G,5/5-6

Divandaki altıncı gazel şairin en güzel naatlarından biridir. Bu gazelinde şair, Peygamberin yüceliğini, peygamberliğini, son peygamber oluşunu, getirdiği dinin Hak din olduğunu delillendirir. Onun gösterdiği mucizelerden, onun ilminden, Kurânın en büyük mucize olup getirdiği Hak dine en büyük delil olduğundan ve sonsuza kadar baki kalacağından , Cebraîl'in vahiy getirip emaneti ona vermesinden, son peygamber oluşundan, bu son peygamberliğine de miracda gökyüzünün parmak kaldırıp şahitlik ettiğinden söz ederek onun yüce bir peygamber olduğunu ve Hak dinini getirdiğini kanıtlar. Şair peygamberin kendisi için şefaet etmesini diler. Peygambere seslenerek, mahşerde Allah'ın af ve mağfiret kapısının anahtarları sana teslim edildiği zaman Fuzuli'den lutfunu esirgeme, diyerek natını bitirir.

Ey olup mi'râc bürhân-ı ulüvv-i şân sana  
Yere inmiş gökten istikbâl için Furkân sana

Hîn-i davâ-yı nübüvvet müdde-i ilzâmına  
Câhil iken el senin ilmin yeter bürhan sana

Kilk-i hükmün çekti harf-i sâir-i edyâna hat  
Hükm isbât etti nefy-i sâir-i edyân sana

Bâkî-i mu'ciz ne hâcet dîn-i hak isbâtına  
Âlem içre mu'ciz-i bâkî yeter Kur'ân sana

Vasf-ı Cibril-i Emîn etmiş kabûl-i hizmetin  
Sırr-ı Hak keşfine onunla yetip fermân sana

Sensin ol hâtim ki ref' etmiş cemî-i hâkimi  
Hâtem-i hükm-i risâlet tapşırıp devrân sana

Ol kadar zevk-i şefâat cevher-i zâtında var  
Kim gelir arz-ı hatâ ma'nâda bir ihsan sana

Mâh-ı revdir yoksa sen kıldıkta seyr-i âsumân  
Kaldırıp parmak getirmiş âsumân îmân sana

Ya Nebî lutfun Fuzûlî'den kem etme ol zamân  
Kim olur teslim miftâh-ı der-i gufrân sana

G,6/1-9



Divanda 39. gazel te kafiyeli ilk gazeldir. "Şairler ekseriya her yeni kafiye harfi başlangıcında dini mevzularda gazel yazarlar." (Tarlan, 1998:122) Fuzulî'nin bu gazeli naat türünde mülemma bir gazeldir. "Arapça, Farsça ve Türkçe dillerinin ikisi veya üçüyle karışık olarak söylenmiş gazellere Mülemma gazel adı verilir." (İpekten, 1994:8) Bu gazelin birinci mısrası Türkçe ikinci mısrası Arapçadır.

Şair bu natında, Peygambere kavuşma ve ondan ayrı olma durumlarını karşılaştırır. Ona kavuşmak hayat, ondan ayrılmak ise ölümdür. Ölümü ve hayatı yaratan ise Allah'tır. Ayrılığına sabredenlerin ona kavuşacağını belirtir. Ona olan aşkını dile getirir. Allah, Fuzulî'nin şairlik bahçesine Peygamberin hararetiyle aşkını yağdırmıştır.

Valsın bana hayat verir firkatın memât  
Subhâne hâliki halaka'l-mevti ve'l-hayat<sup>4</sup>

Hicrânına tahammül eden valsini bulur  
Tübâ men erâde bihi'l-fevzi ve'n-necât

Dökmüş riyâz-i tab'uma bârân-i şevkını  
Men enzele'l-miyâhi ve ahyâbihen nebât

G,39/1,2,4

Allah kainatın yaratılışına peygamberin varlığını sebep etmiştir. Onu güzellik tahtının padişahı yapmıştır. Şair peygambere naat yazma vazifesini yerine getirdiğini belirtip ona salavat ve selam getirerek bu naatını bitirir.

<sup>4</sup> Tebareke Suresi, 2. ayet

Hak âferinişe sebep etti vücudunu  
Evcebeste bi'z-zuhûri zuhûri'l-mukevvenât

Kıldın edâ-yi na't Fuzûlî tamam kıl  
Kellemtte bi's-selami ve temmemte bi's-salât

G,39/5,6

Naat türünün bir örneğini de cim harfiyle kafiyeli olan 48. gazelle veren şair, burada yine mi'rac mucizesine göndermede bulunarak onun yüceliğini anlatır. Bütün peygamberlerin onun şeriatına ulaşmak için var olduklarını, onun deniz, diğer peygamberlerin ise o denizde birer dalga olduklarını belirtir.

Ey gubâr-i kademin arş-i berin başına tâc  
Şeref-i zâtına ednâ-yi merâtib mi'râc

Müntehî şer'ine edyân-i temâm-i rüsûl  
Bahrsin sâ'ir-i erbâb-i risâlet emvâc

G,48/1,2

Allah onu şefaathazinesinin hazinadarı kılmıştır. Dünyada herkes günahlarının affı için onun şefaathazinesine muhtaçtır. Onun sünnetine uyularak affa erişilir. Günah hastalıklarının tedavisi ona itaat etmekle sağlanır.

Hâzin-i genc-i şefâ'at seni kılmış İzid  
Hiç kim yok ki sana olmaya âhir muhtâc

Sünnetin mağfiret esbâbına minhâc-i husûl  
Tâ'atin ma'siyet emrâzına tedbîri ilâc

G,48/3,4

Şair halkın onun yolunda yürümesi gerektiğini, onun yolundan çıkmanın mülk için hastalık olacağını ve neticesinin de kötü olacağını belirtir. Peygamberin dünyaya adalet getirerek dünya düzeninin devamını sağladığını vurgular. Şair, kendisini peygamberin feyz dairesine aldığını, kendisine değer vererek kendisini korku dairesinden çıkardığını belirterek bu natını bitirir.

Halka taklid-i sülûkun sebab-i hüsn-i ma'âş

Mülke tağyir-i tarîkin eser-i sü'-i mizâc

Kâ'im olmazdı nizâm ü nesak-i asl-i vücûd

Vermeseydin eser-i adl ile dünyâya revâc

Şükr li'llah ki Fuzûli'ni edip dâhil-i feyz

Rağbetin dâire-i hafdan etmiş ihrâc

G,48/5-7

Divanda 137. gazel Peygamberin aleme yayılan ihsan cevheri, şefaet incisi çıkararak rahmet denizinin dalgıcı olduğu belirtilmiştir.

Zihi cevâhir-i ihsân-i âma ma'den-i hâs

Dür-i şefâ'at için bahr-i rahmete gavvâs

G,137/1

Mi'rac mucizesine göndermede bulunularak, o gece peygamberle felekler arası ilişki açıklanmış. Felekler ve yıldızların o gece peygamberin huzuruna çıkışları ve pay elde edişleri anlatılıp o gece feleklerin ulaştıkları zevk ve safa ile yerinde duramayıp raks edişleri vurgulanmıştır.

Yetip huzûruna Mi'râc vakti kılmışlar  
Kamer husûl-i meşâir Süheyl kesb-i havâs

Felek hem ol gece bulmuş safâ ki sofî tek  
Karar tutmayıp olmuş bu bezmde rakkâs

G,137/2,3

Şair, kurtuluş yolunun peygamberin emirlerine uymakla sağlanacağını, onun merhamet aşkıyla kurtuluşu ümid ettiğini ve kalbinin sevmek sayfasında sadece onun isminin yazılı olduğunu, bununla övündüğünü belirterek şiirini bitirir.

Reh-i mütebe'atindir taik-i fevz ü necât  
Hevâ-yi merhametindir ümid-i hayr ü halâs

Tefâhür eyle Fuzûlî ki andan özge değil  
Sana zamânede nakş-i sahife-i ihlâs

G,137/4,5

Divanda 149. gazeli naat türündedir. “ f harfinin ilk gazeli Hazret-i Peygamber na'tıdır. Fakat bu ancak karine ile anlaşılır.” (Tarlan, 1998: 362) Bu gazelde şair peygamberin ismini kullanmamış ama ifade edilen sevgi ve aşkın ona yönelik olduğu izlenimini vermiştir. Kullanılan kavramlar tasavvufî anlamlarıyla da düşünülmüş olarak ifade edilmiştir.

Gazelde, aşkının gam okunu dostlarının sinesine atan peygamber karşısında onu sevenler saf saf dizilip o oklarla ölmeyi beklerler.

Ey hadeng-i gamına sine-i ahbâb hedef  
Muntazır hancer-i müjganına canlar saf saf

G,149/1

Şair güneşin her sabah onun dergâhının toprağına yüz sürmek için doğduğunu ve güneşin bununla şeref bulduğunu belirtir. Yüzünün hattına hararetle aşık olup divane olanları Mushaf satırlarının zincirinin bile bağlayamayacağını ifade eden şair, aslında ona delicesine aşık olduğunu belirtmiş olur. Bir daha peygamber gelmeyecek ve bir daha kitap inmeyecektir. Şair bunu 'delinmemiş inci (nâ-sufte sadeḫ)' ifadesiyle anlatır. "Delinmemiş inci yani evvelce söylenmemiş söz kur'an-i Kerim'dir." (Tarlan, 1998:363)

Hâk-i dergâhına her subh sürer gün yüzünü  
Gâliba andan ana hâsıl olupdur bu şeref

Hâşe-li'llâh ki bu divâne-i şevk-i hatında  
Sebeb-i kayd ola zincir-i sûtûr-i Mushaf

Saldı deryâya saba hancer-i ganzen vehmin  
Ki çıkarmaya dahi gevher-i nâ-sufte sadeḫ

G,149/2-4

Şair gönlüne, dünyaya aldanmamasını çünkü Cemşid'in dünyaya aldandığını, dünyaya önem verdiğini fakat yok olup gitliğini, bu nedenle irfan rütbesini, yüksekliğini istemesini, zamanı cahillik ile telef etmemesini söyler.

Ey gönül âleme aldanma sana reng verir  
Hâkdir kim anı geh lâ'l kılar gâh hazef

Bezm-i Cemşid fenâ bulmağile bildim kim  
Devr cevrimden imiş nâle-i nevhâ-i def

Ey Fuzûlî taleb-i rütbe-i irfân eyle  
 Cehl ile hâsıl-i evkât-i şerif etme telef

G,149/5-7

Divanda 258. gazel mülemma bir gazeldir. Gazeldeki beyitlerin birinci mısraı Türkçe ikinci mısraı Arapça olarak yazılmıştır. Bu gazel naat türündedir. Peygambere aşık olan şair, ona ve onun ailesine salat ve selam getirerek natına başlar.

Ey dil-i ser-geşte vü şikeste vü vâlih  
 Salli ve sellim ale'n-nebiyyi ve âlih

G,258/1

Şair, peygamberin natını yazmak aşkın kemal mertebesinin işaretidir, bu nedenle onun kemal sıfatlarını eserinde an, diyerek ondan ayrı kalmanın zorluğunu, ona hareretle aşık olduğunu bu aşk ile yandığını, daima onu andığını, onun güzellik ve azametini düşündüğünü, yüzünün güzelliğini hayaline resmettiğini ve böylece onun lutfedici güzelliğinin ışıklarından nur aldığını belirtir. Gerçekte ona aşık olan kişinin sözü edilen özellikleri yerine getirmesi gerekir. Şair bu özelliklere sahip olmayı kendisine emreder.

Na't-i Nebi'dir kemâl-i akl nişânı  
 Fâte b imâ şâa min sıfatı kemâlih

Dâğ-i firâkına ihtimâl ne mümkin  
 Ahrakani nâru iştiyâki visâlih

Zikri ile hoş geçir hemîşe zamânın

Müftekiren fi cemâlihi ve celâlih

Eyle hayâl-i ruhun nazarda tasavvur

Vaktebese'n-nûri min şuaî cemâlih

G,258/2-5

Şair, Peygamberin bütün hareketlerinin Allah'ın rızasına uygun olduğunu, Ona bu güzel huyları da Allah'ın verdiğini söyleyerek kurtuluşun ancak ona uymakla mümkün olacağını belirtip natını bitirir.

Marzî vü meşkûrdur cemî'-i fi'âli

Ahsene men hassahu cemîu hisâlih

Tâbi'i olmaktadır necât Fuzûli

Yesserekallahu tâbian lifiâlih

G,258/6,7

Divanda 279. gazel de naat türündedir. Burada şair Peygambere seslenerek, onun bütün varlığın bütün eşyanın yaratılmasının sebebi olduğunu, soyunu ve kabilesini, Adem yaratılmadan önce var oluşunu, peygamberlik mertebesinin en yüksek yerinde bulunduğunu, peygamberler arasında seçkin olduğunu belirtir.

Ey vücûd eseri hilkat-i eşyâ sebebi

Nebi ol vakt ki bi'l-fi'l gerekmezdi nebî

Seyyid-i Ebtahi vü ümmi vü Mekkî vü zekî

Hâşimî vü Medenî vü Kureşî vü Arabî

Sebkat-i zât ile eyvâv-i risâlet sadrı  
Şeref-i asl ile fihrist-i rüsûl mûntehabı

G,279/1-3

Şair, Hz. İsa'nın gökte dördüncü felekte kalmasına karşılık Hz. Muhammed'in arşa kadar yani dokuzuncu feleğe kadar yükselişini hatırlatır. Hz. Adem'in kendi neslinden gelecek olan böyle bir peygamberle övündüğünü ve bunun da Hz. Muhammed'e nasip olduğunu belirtir.

Azm-i çerh etti Mesihâ ki bula mi'râcın  
Yetmedi menzil-i maksâda tarîk-i talebi

Enbiyâda kime sen tek bu müyesserdir kim  
Âdem'e vech-i mübâhat ola izz-i nesebi

G,279/4,5

Şair, Anam babam sana feda olsun diyerek onun dergâhına kabul edilmeyi, kapısından kovulmamayı, bir kusuru varsa affedilmeyi dilr ve natını bitirir.

Halef-i mu'teber-i Âdem ü Havvâ sensin  
Ce'alallahu fidâen leke ummi ve ebi

Yâ Nebî kılma Fuzûlî'ni kapından mahrûm  
Afv kıl var ise der-gâhda terk-i edebi

G,258/6,7



Fuzuli'nin naatlarını şu başlıklar altında sınıflandırabiliriz. Bu sınıflandırmada sadece bazı beyitler örnek olarak seçilmiştir.

1.Peygamber Aşkını ve Sevgisini Dile Getiren Beyitler

Zevk-i tiğindan aceb yok olsa gönlüm çâk çâk  
Kim mürûr ilen bırakır rahneler divâre su

Ârızın yâdiyle nem-nâk olsa müjgânım n'ola  
Zayi olmaz gül temennâsiyle vermek hâre su

Ben lebin müştâkıyım zühhâd kevser tâlibi  
Nitekim meste mey içmek hoş gelir huş-yâre su

Dest-bûsı arzûsiyle ger ölsem dostlar  
Kûze eylen toprağım sunun anınle yâre su

Yâ Habibâ'llah yâ Hayr'el-beşer müştâkını  
Eyle kim leb-teşneler yanıp diler hem vâre su

K,3/3,6,9,12,23

2. Peygamberin İsim ve Sıfatlarını Anlatan Beyitler

Tînet-i pâkini rûşen kılmış ehl-i âleme  
İktidâ kılmış tarîk-i Ahmed-i Muhtâr'e su

K,3/14

Ey gül-i bâğ-ı rüsûl bir tâze gül-şendür kapun

Kim dem-i Cibrîl'e ol gül-şende ta'n eyler sabâ

K,5/16

Seyyid-i Ebtahî vü ümmî vü Mekkî vü zekî

Hâşimî vü Medenî vü Kureşî vü Arabî

G,279/2

3.Peygamberin Hayatını Anlatan Beyitler

Şehen-şâhî ki tiğ-ı âb-dârı zâhir oldukda

Elinden saldı Husrev nîze vü Nüşirevân hançer

Yemen'den baş çekende mehçe-i râyât-i ikbâli  
Bırakdı tîre toprağa şeh-i Hindû-sitân hançer

K,4/16,17

Olurdı dide-i bed-dîne izhâr-ı nübüvvetde  
Anun gönderdüğü her nâme-i mu'ciz-beyân hançer

Gazâlarda du'â-yı cevşenine çâre kılmazdı  
Özin her nice kılsa tecrîbe tîr imtihân hançer

K,4/22,23

#### 4. Peygamberin Şemailini Anlatan Beyitler

Ruh u kadidür olan halvet-i cinân içre  
Çerâğ-ı meclis-i gilmân ü şem'-i mahfil-i hûr

K,2/15

Şeb-nem-i gül-zâr-i ruhsâr-i Resûlü'llah'dır  
Neşr-i itriyle kılar her dem anı iş'âr gül

K,9/11

#### 5. Peygamberin Mucizelerini Anlatan Beyitler

Hayret ilen parmağın dişler kim etse istima  
Parmağında verdiği şiddet günü Ensâr'e su

K,3/18

Şikest nukre-i hâlis-îyâruma koydu  
İyâr-ı nukre-i zâtında ihtimâl-i kûsûr

K,2/14

Ne şek ki akdı bevâdide parmağından su  
Bu şerhadur mutazammın hutût-ı mevc-i buhûr

K,2/16

Saf-ârâ-yı mesaff-ı Bedr'dir izhâr-ı mu'cize  
Şikâf-ı perniyân-ı bedr için kılmış nişân hançer

K,4/18

Ey olup mi'râc bürhân-ı ulüv-i şân sana  
Yere inmiş gökten istikbâl için Furkân sana

Bâkî-i mu'ciz ne hâcet dîn-i hak isbâtına

Âlem içre mu'ciz-i bâkî yeter Kur'ân sana

G,6/1,4

6.Peygamberin Şeriatını Anlatan Beyitler

Eger nâmûs-ı şer'ün olmasaydı halka müstevlî  
Ne bir pur-dil çekerdi tiğ ü ne bir pehlevân hançer

Nakîz-i hükminün kat'-ı fesâdiyçün eliflerden  
Kelâm'ullâh bî-hadd tiğ çekmiş bî-kerân hançer

Münâfık idebilmez şer'ine medhal ki çevrende  
Melâ'ik perr ü bâlin görse eylerdi gümân hançer

K,4/25-27

Oddan âfet görmez ü sudan zarar gûyâ kılur  
Kande olsa iktidâ-yı şer'-i Peygam-ber sabâ

K,5/14

Müntehî şer'ine edyân-i temâm-i rüsûl  
Bahrsin sâ'ir-i erbâb-i risâlet emvâc

G,48/2

## 7. Peygamberin Marifet Ve Tasavvufi Yönünü Anlatan Beyitler

Sensin ol bahr-i kerâmet kim Şeb-i Mi'rac'da  
Şeb-nem-i feyzin yetirmiş sâbit ü seyyâre su

K,3/24

Âteş-i bî-dâd ile 'âlem yanar ger kılmasa  
Adlini şâyi' gezib her dem yedi kişver sabâ

İltimâsum bahtdan oldur ki hükmün 'âleme  
Ola câri tâ çemen mülkindedür ser-ver sabâ

K,5/19,26

## 8. Peygamberi Ayet ve Hadislerle Anlatan Beyitler

Nice takrîr edeyim vasfını ol şâhın kim  
Ana vassâf ola Yâsin ü ma'arrif Tâhâ

G,5/5

Valsın bana hayat verir firkatın memât  
Subhâne hâliki halaka'l-mevti ve'l-hayat

G,39/1

## 9. Peygamberin Şefaatinin Anlatan Beyitler

Bim-i düzah nâr-i gam salmış dil-i sûzânıma  
Var ümidim ebr-i ihsanın sepe ol nâre su

Umduğum oldur ki Rûz-i Haşr mahrûm olmayam  
Çeşm-i vaslın vere ben teşne-i didâre su

K,3/26,29

Budur ümmid kim mahfûz olam hısn-ı penâhunda  
Gılâf içre nitekim saklanur görmez ziyân hançer

K,4/31

Ya Nebî lutfun Fuzûli'den kem etme ol zamân  
Kim olur teslim miftâh-ı der-i gufrân sana

G,6/9

Hâzin-i genc-i şefâ'at seni kılmış İzid  
Hiç kim yok ki sana olmaya âhir muhtâc

G,48/3

### SONUÇ

Fuzuli'nin naatlerinde, peygamberin aşkı ve sevgisi, isim ve sıfatları, hayatı, şemali, getirdiği hükümler yani şeriatı, mucizeleri, marifeti ve şefaati işlenmiştir. Duygulu ve coşkulu bir şair olan Fuzuli yaşadığı bölgenin de etkisiyle Peygambere samimi olarak bağlı ve onun gerçek aşığıdır. Ona olan aşkını da divanındaki naatlarında çok lirik bir şekilde dile getirmiştir. Onun aşkıyla gerçekten yanan ona kavuşma hasreti çeken, ayrılığına sabrederken kavuşma ümidiyle yaşayan bir şairdir. Bunu yazdığı bu naatlarında açıkça görebilmekteyiz. Özellikle su kasidesi ve gazellerinden bazıları bu aşkı ifadelendirmede eşi görülemez güzel bir anlatıma sahiptir. Naatlarda işlenen diğer bir anlatım peygamberin isim ve sıfatlarıdır. Peygamber övülürken Ahmed-i Muhtar, Şehenşahi, Ahmed-i Mürsel, Peygamber-i Âhir-zemân, Seyyid-i nev'i beşer, Deryâ-yi dürr-i istifâ, Habîbâ'llah, Hayr'el-beşer, Meh-i sipih-i nübüvvet Muhammed-i Kureşî, Vücüd eseri hilkat-i eş-yâ sebebi, Seyyid-i Ebtahî vü ümmî vü Mekkî vü zekî, Hâşimî vü Medenî vü Kureşî vü Arabî gibi isim ve sıfatlar kullanılır. Peygamberin üstünlüğü ve yüceliği, mucizelerden hareketle dile getirilir. Peygamberin parmağıyla ayı ikiye bölmesi (şakk-i kamer), parmağından su akıtması, mi'raca yükselişi, Kur'an'ın kendisine gönderilmesi gibi mucizelerle onun büyüklüğü ve yüceliği anlatılır. Naatlarda ona özgü özelliklerin yanında onun şekli de işlenir. Onun şemali tasvir edilir. Yüz güzelliğinden boy güzelliğinden değişik benzetme ve ilgilerle bahsedilir. O son peygamberdir. Onun getirdiği hükümler Haktır. Bütün peygamberler ona tabidir. Onun şeriatına uyan kurtuluşa, uymayan ise hüsrana uğrar. İfadeleriyle onun getirdiği son din İslam ve islamın hükümlerinden söz edilerek peygamberin şeriatı işlenmiş olur. Peygamberin mekânı gül bahçesidir. Kendisi güldür. Dürr-i yetim veya dürr-i yektâdır. İnsanların en güzeli ve en seçkinidir. Alemler onun var-

lığı sebebine yaratılmıştır. Bu özelliklerle anlatılan peygamber ümmetine şefaath edecektir. Naatların özellikle son beyitlerinde peygamberin şefaati talep edilir. Kusurlardan af dlenilir. Kurtuluş ümidi onun şefaathına bağlanır.

Fuzuli, naatlarını oluştururken özellikle kasidelerinde daha sanatlı bir üslup kullanır. Gazelleri daha sade ve daha anlaşılır bir dille işlenmiştir. Kasidelerin nesib bölümleri farklı konular üzerinde oluşturulduğu gibi su kasidesinde olduğu gibi ilk beyitle de asıl konu ya yani naata başlanılmıştır. Kasidelerde şairin kendini ve yazdığı şiiri övdüğü beyitler yani fahriye de yer almaktadır. Bu fahriyelere bazı gazellerde de rastlanır.

Fuzuli, divan şiirini geleneğini şiirlerinde işleyen önemli şairlerimizden birisidir. Şair dini ve beşeri konularda yazdığı şiirlerle kendini tanıtmıştır. Onun aşkı samimidir. Bu samimiliğini naatlarında da göstermiştir. Bu bakımdan onun naatları sevilerek okunmaktadır. Özellikle su kasidesi klasik Türk şiirinde naat türünü temsil eder duruma gelmiştir.

## KAYNAKÇA

- Akkuş, Metin, *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası-Edebi Türler ve Tarzlar*, Fenomen Yayınları, Ankara, 2006
- , *Türk Edebiyatında Türlerin Tasnifi ve Divan Edebiyatında Tasnif Problemi*, Osmanlı Edebiyat Araştırmaları, Atatürk Üniv. Fen-Ed. Fak. Yay., Erzurum, 2000.
- Akyüz, Kenan, Süheyl Beken-Sedit Yüksel, Müjgan Cunbur, *Fuzuli Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1990.
- Cebecioğlu, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Rehber Yayınları, Ankara, 1997.
- Kurnaz, Cemal, *Dini Edebiyat Türleri ve Dini Edebiyatımızın Bu günkü Hakkında Düşünceler*, Divan Edebiyatı Yazıları, Akçağ Yayını, Ankara, 1997
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 1990.
- Fuzûli Kitabı*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2006.
- İpekten, Haluk, *Fuzûli Hayatı Sanatı Eserleri*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1991.
- , *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1994.
- İsen, Mustafa, *Türk Edebiyatında Peygamber Sevgisi*, Ötelerden Bir Ses (Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler), Akçağ Yayınları, 1997, s. 361-370
- Levend, Ağâh Sırrı, *Divan Edebiyatı*, (Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar), Enderun Kitabevi, İstanbul, 1980.
- , *Dini Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri*, TDAY, Belleten, Yıl 1972, s. 35-80
- , *Dini Edebiyatımızın Başlıca Türleri*, TDAY, Belleten, Yıl 1972, s. 43-44
- Pala, İskender, *Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1991.
- Tahir-ül Mevlevi, *Edebiyat Lügati*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1994.
- Tarlan, Ali Nihat, *Fuzûli Divanı Şerhi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1998.
- Yeniterzi, Emine, *Türk Edebiyatı'nda Na'tlar*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1993